

37 פרוטוקול מס.

של ועדת כלכלה מיום ד', י"ט באב
תשל"ד, 7 באוגוסט 1974, בשעה 09.00

בכחו:

חברי הועדה:

ש. תמיר - היו"ר
ל. לבנבראון
מ. דרהבלס
א. לבני
מ. חריש
ע. אמרדאי
א. יפה
י. מודעי
י. יודין

מזכיר הועדה:

פ. פלקסר

יועץ כלכלי

ד. לב

מוזמנים:

מר מ. זנבר - בגיד בנק ישראל
מר שטיינברג - עוזר הבגיד

סדר היום:

המשך הדיון בפרשת בנק א"י-בריטניה - ההשלכות הכלכליות

רשם:

חבר המתרגמים בע"מ

היו"ר ש. תמיר:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה, ולקבל
בברכה את בגיד בנק ישראל ואת עוזרו

מר שטיינברג. מאז הישיבה הקודמת בהשתתפותו של מר זנבר, חלו, לפי מה שקראנו
בעתונות, התפתחויות שונות בענין בנק א"י-בריטניה; גם בשלוחה האנגלית. והשלכות
שונות לגבי אספקטים כלכליים שונים. בוועדת הכספים הדיון נמשך באופן אינטנסיבי
למדי בנושא הזה; היו מספר ישיבות. ואין בדעתה של ועדת הכלכלה לפעול באופן
מקביל לוועדת הכספים ולנהל דיון כפול. אנחנו שמענו דיווח ראשון מבגיד הבנק,
והישיבה של היום נקבעה לשאלות ולתשובות.

הזמן של הישיבה הזאת, כפי שהודעתי

קודם, מוגבל. ואנחנו נעשה הכל כדי להסתפק בשאלות ותשובות, בידיעה שועדת
הכספים פועלת באופן אינטנסיבי בנושא הזה. אני הודעתי להמליץ הועדה אתמול שקבלנו
פניה מעו"ד מירון, והעמדת את הפניה על נספחיה ליישום חבלי הועדה, על מנת שהם
יוכלו להעזר בה לצורכי שאלות היום. ואני מבקש את הברזי הכנסת להציג את
שאלותיהם.

א. לבני:

אני לא אכנס לתחום ועדת הכספים,

ואני אבקש הסבר לשאלות בנושאים

שקשורים באמת לוועדת הכלכלה. מערכת הפיקוח על הבנקים, ובנק ישראל בראש זה -
זו מערכת חוקים והוראות ותקנות וכו' - אינני משוכנע שיש להם גם מבט עסקי
מבחינה כללית וכלכלית, או מבט שגם מקיף את האינטרסים הכלליים של אזרחי המדינה
או כלל המדינה.

למשל, כשעסק מתחיל להתמוטט, מצב

לא טוב, לא בזיל, לא מבוסס - ישנה בעיה או להכריז על פשיטת רגל או לתת לו
אפשרות לרוץ זמן מה ולהציל את המכסימום הניתן להצלה. אבל למשל כונס הנכסים
במדינת ישראל שפעם היה בוקשה, נוקט בזמן האחרון - אני הייתי גם מעורב בענין
כזה כנציג קרדיטורים, וראיתי שכל דבר שנוהל כ'גואינג' קובצרון, הציל גם כספי
לוויים וגם כספי היות ואין בארץ הרבה חבדות מזיות. פה בשולחן הזה, מרבית
לדבר על אוטוקרס - נזייה שאוטוקרס נסגר ובמכר נרצע מסויים - היה הכל הופך
לפרוטות. היום ראו כמה מליונים. אם לא רווח, כיסוי חלק בכבוד מהבעיות.

מדוע בנק ישראל גם כן לא חושב

במונחים אלה, בעיקר שבמדינת ישראל ישנו גם דבר שאינו קשור במאזנים ושמו
'גוד וויל'. 'גוד וויל' של עסק פושט רגל לא שווה פרוטה, כמובן, אבל 'גוד וויל'
של 'גואינג' קובצרון הוא תמיד נהפך באיזו צורה שהיא לכסף. או שמישהו היה
מעוביין בסניפים, או מישהו שמעוביין בצורה אחרת או בדבר אחר; מוביטיין, אני
מתכוון.

ב. אמנם התקופה היתה תקופת

פרוספריטי, אבל אנחנו יודעים שהתמוטטות של בנק לפעמים מולידה אחריה תגובות
שרשרת, ואינני יודע עוד איך זה ישפיע פה במדינה על דברים אחרים. בכון, זה
לא היה הבנק הגדול ביותר, אבל היה בנק די רציני, יחסית.

שאלה בוספת. היום רוב הבנקים

עובדים בצורת הנפקות הון. אני מבין שמי שקנה שטרי הון להמרה של אי. די. בי.
יושב ובוכה על זה, אבל הוא עדיין מקבל את ה-10% לשנה רבית. אבל זה תהליך
שיכול לחזק,

שיקול אחרון - כל התמוטטות של

בנק, ובעיקר כשזה מלווה בתופים ונחצוצרות כמו במקרה הזה, הורסת תהליך שאיננו
קיים במדינה אבל מנסים לעודד אותו; אבל כשזה קורה, שוב התקדמות שהיתה בזמן X
צועדים 10 שנים אחורנית - אני מדבר מבחינת עידוד חסכון. זאת אומרת, אם יש
תהליך של בריחה מהכסף לצורות שונות - לרכישת מוצרי צריכה או נכסי דלא בידי
וכד' - סגירת בנק, שפוגעת ב-X אנשים, היא מטרידה גם את השכן, או את כל הרחוב,
שאוילי לא היה לו בכלל עסק עם הבנק הזה.

פה, עד כמה שאני מבין, ניתנה

מהלומה, והשאלה היא מדוע בנק ישראל או מי שממונה על הבנקים לא בתן את דעתו
לנושא זה, מפני ששוב זה יקח כמה שנים עד שירפאו מהענין הזה, ועד ששוב מישהו

יחשוב שכדאי לחסוך במדינה הזאת. וזה היה מהלך מעורר אינפלציה, לפי דעתי.
בזמן שמטפלים בבלימת האינפלציה.

מ. דרובלס:

קראנו בעתונות, אדוני הנגיד, שבשנת 69 המפקח על הבנקים היה לו סיכום טוב בקשר לביהולו התקין של בנק א"י-בריטניה. למה במשך כמעט 5 שנים, אם היו ספקות בקשר לביהול התקין של הבנק, לא הטילו שום סנקציות, לא נעשה שום דבר כלפי הבנק ע"מ להבטיח את הציבור? פה ציבור תמים השקיע את כספו בבנק, כאשר ההמלצות, כפי שקראנו בעתונות, היו קצת אחרות.

שאלה שביטח, ושוב ידיעה מחצותונות -

מנהל הבנק לשעבר והיועץ המשפטי הרי היתה להם עסקה נכונה עם שני בנקים אחרים, ויכלו למנוע את התמוטטות הבנק, וע"כ להציל חלקים מלינונים למדינה, שדבר כזה לא היה קורה אילו העיסקה היתה יוצאת לפועל. ולפי דעתכם, רק נגיד הבנק הכשיל את העיסקה הזאת. היו הכחשות פה ושם, אבל אם אנחנו מדברים עם הציבור הרחב, הרי יש לציבור הרחב הדעה הזו - רצו לקנות את הבנק, הממשלה היתה צריכה לתת איזה מין ערבות קטנה, כביכול, והכל היה מסתדר והיה חלק. אבל מתוך סיבות מסוימות לא ניתן מספיק כסף לדבר הזה, ואני הייתי רוצה לשמוע תשובה רשמית.

שאלה שלישיית, מה גורל המפקידים,

הקטנים בעיקר, בבנק א"י-בריטניה. וכוונתי בעיקר לכאלה שהיו להם שם ביירות ערך, וביירות ערך שהחזיקו שם - הרי לא עשו שום עסקות מיוחדות, כי אם מסרו את זה לשמירה בלבד. באיזה מידה אותם האנשים, שאלה חסכוניותיהם מכל ימי חייהם יתכן, יוכלו לקבל את זה בחזרה, באם יקבלו וכמה, ומה גורל כל יתר הפקדונות הפרטיים, שהיו בבנק.

ושאלה נוספת, באיזו מידה משפיעה

התמוטטות הבנק הזה על בנקים קטנים אחרים. האם קיימת בהלה בציבור ומוציאים פקדונות מבנקים קטנים אחרים ועוברים לבנקים גדולים? במידה ודבר כזה קיים, האם זה לא מהווה סכנה שהבנקים הקטנים ומוסדות שונים כספיים, כתוצאה מזה יפלו. ואם, במידה והדבר הזה לא קיים, באיזו מידה מובטח האזרח שמפקיד בבנק קטן, למרות שהדבר יכול גם לקרות בבנק גדול, שאם יקרה עוד משהו במוסד כלכלי אחר, שאותו האזרח שעובד עם מוסד קטן מסוג זה יהיה מובטח שהדבר הזה לא יקרה.

ושאלה אחרונה, האם יש קונה לשלוחה

האנגלית, ובמידה רלא, אם אנחנו לא נכסה את הכספים של השלוחה האנגלית, באיזה מידה יכול להיות מושפע הסחר של אנגליה עם ישראל כתוצאה מהתסבוכת בשלוחה האנגלית?

מ. לבנבראון:

הייתי רוצה לדעת, האם ניתן היה

למנוע התמוטטות של הבנק? האם השאלה היא של - אין אפשרות לפקח, או שבמקרה כזה הפיקוח לא היה עוזר? אני הייתי בישיבת ועדת העבודה; דנו על פיצויים לפועלים במקרים של מפעלים הפושטים את הרגל. והיחה משאלה ודרישה לשנות את העדיפות, ולהעלות את הפיצויים לפועלים בסולם יותר גבוה בין הראשונים. בציגי הבנקים אמרו, שבמקרה כזה, זה יכול להביא להתמוטטות הבנק. אין מספיק ערבויות, אין מספיק אפשרויות. אז אם במקרה כזה יש מחשבה ויש דעה שפעולה כזאת יכולה להביא למשברים בבנקים, אין יכולים פעולות כאלו, שהביאו להתמוטטות הבנק, להעשות בלי מחשבה מוקדמת, בלי פיקוח מספיק? הדברים האלה לא כל כך ברורים לי. אני מודה שאיבני בבקאי, איבני איש כלכלה גדול. הייתי רוצה לקבל תשובה, שאוכל לענות לאנשים ששואלים אותי בצורה פשוטה, מתקבלת על הדעת.

הייתי רוצה גם לדעת האם זה לגמרי

חופשי מאיזה שהם שיקולים נוספים, לא כלכליים גרידא, אם לא פעלו פה גם איזה שהן השפעות של גורמים שיכולים ללחוץ, יכולים להשפיע מבחינה כלכלית, מבחינה פוליטית. הייתי רוצה לדעת אם הפעולות האלה היו בקיות מהשפעות כאלה.

מ. חריש:

בהמשך לשאלות של ח"כ דרובלס, האם יש איזו שהיא הערכה מהם התשלומים שמתחייבים מהמשפחה, לו במכר הבנק בערכות מניה של בנק ישראל או של הממשלה, ושלא משתלמים, ע"י זה שנתפס הבנק? אני מבין שזה היה השיקול העיקרי בין תפיסה לבין מכירה. האם יש איזו שהיא הערכה מה החובות האלה של בנק א"י-בריטניה לעיסקות השונות של משפחת וויליאמס, שע"י כך במבעו. מה סדר הגודל שלהם?

דבר שני מתייחס לענין של פיקוח, ואולי מסקנות לגבי פיקוח בעתיד. אני בין אלה הסבורים שפיקוח מרכזי על בנקים בישראל מותנה בכך שהדיווחים של בנקים הם דיווחי אמת. אחרת קשה להעריך הערכה כלכלית את הענין, וזה עובר בכלל לתחום אחר. בכל זאת, העובדה היא שפה בעשו עסקות כלכליות ששמו איזה שהוא בטל על הבנק הזה, שהוא הניא להתפתחות הזאת, שיש לזה השלכות על הכלכלה הישראלית. האם יש מסקנות בעקבות זה על אופי הפיקוח לגבי העתיד. כלומר, שפיקוח רגיל, חמתבסס על מאזן רואה החשבון ועל הדיווחים של הבנק איננו מספיק בעצם. ושמוכרחים קצת להתחיל ולראות מהן העסקות הכלכליות של בנקים בכלל, לעומת מה שמדווח באופן פורמאלי לבנק המרכזי.

העובדה בשארית, שהתוצאה של התמוטטות הבנק יש לה תוצאות כלכליות שהמשק לא יכול לברוח מהן. גם אם הסיבה היא סיבה שתסתבר אולי כעברות פליליות בכלל.

א. יפה:

שאלה ראשונה, אינפורמטיבית: הכסף שהיה בשוויץ היה באמת פנוי לערבות

או לא היה פנוי לערבות?

שאלה שניה, יותר יסודית, לאור הידיעות שיש היום בעיתון לגבי אפשרויות מכירה, מו"מ למכירה, והבגיד נוטה למכור אם ימצא קונה רציני - מדובר רק על הבנק הישראלי. איפה אנחנו עומדים לגבי הבנק האנגלי, גם לגבי אפשרויות של פתרון הבעיה; האם אנחנו בכלל לא נהיה צד בענין, לא נהיה צד, באיזו מידה אנחנו מוכנים להיות צד, ואיך אנחנו נמצאים במו"מ עם הבנק בענין זה בכלל?

היו"ר ש. תמיר:

תודה. אני אוסיף שתיים-שלוש שאלות. לי ברורה, אדוני הנגיד, שיש למעשה

שלוש קבוצות של שאלות. קבוצה אחת זה כל מה שהיה בין בנק ישראל לבין בנק בריטניה עד למפולת. מערכת הפיקוח. קבוצה שניה - ההחלטה לתפוס ולא למכור. וקבוצה שלישית, שאלה שכגוף פרלמנטרי ציבורי איננו יכולים להתעלם ממנה, היא השאלה האם בוסף לשתי הבעיות הרלוונטיות והענייניות האלה לא מתווספים למערכת גורמים בלתי ענייניים.

מה שתאמר לנו גלויות; ואנחנו זכאים לתשובה גלויה ממך, אנחנו גם חייבים לך את האפשרות למתן תשובה גלויה - האם כל הענין הזה לא נעשה בו שימוש לגבי מערכות יחסים אחרות שאינן לענין. שימוש בדרכים שונות.

והדבר הרביעי שהייתי מוסיף לשלש

המסכתות האלה זה בגיד בנק ישראל וממשלת ישראל. שר האוצר התבטא כפי שהתבטא ביומיים האחרונים. האם ההחלטות של בגיד הבנק בנושא כזה מותנות בהסכמה ממשלתית? ועל כל פנים, האם כל ההחלטות נתקבלו על דעת כל הגורמים המוסמכים של ממשלת ישראל, כממשלת ישראל?

באותה עת עצמה, אני חושב שהייתי

מוסיף שאלה בוספת, ואני חושב שאנחנו חייבים אותה לאנשים של בנק בריטניה שאינם מופיעים כאן, וגם חייבים לתת לך את האפשרות להתייחס לטענותיהם, שבשלב ידוע של היחסים החלטת לבקוט כלפיהם ביד ברזל קשה, משום שחרה לך עמדה מסויימת או נקיטת צעד מסויים שלהם, שגילו איזו סוד, ולכן באופן לא הגיוני הגעת למסקנה. והם אמרו זאת בכתב ובע"פ בכמה הזדמנויות.

לגבי המסכת הראשונה שמניתי, האם

היום, לאור הלקח הישיר ממה שקרה עם הפיקוח, האם אתה שלם שהכלים שברשותך

מספיקים לפיקוח על הבנקים? ואני דווקא לא הולך בקו של ה"כ ליבני, אני חושב שזה יהיה עצוב מאוד אם בנק ישראל יכנס לשיקולים עסקיים של הבנקאות בישראל - אין סוף לדבר; אני חושב שהבנקים יאבדו את עצמאותם הכלכלית. אבל הפיקוח עצמו - האם אתה היום חושב שיש לך הכלים, הן מבחינת חוק, והן מבחינת מנגנון?

ואני רוצה לומר, מעבר למה שח"כ

חריש אמר. ח"כ חריש אמר: זה הכל מושתת על דיווחי אמת. האם אין צורך בפיקוח שיוכל מפעם לפעם לעשות נדיקה לגבי טיב הדיווחים. לפחות כלקח מהיום ולהבא. הלא ה-'רבה געלט' שעם ישראל ישלם עבור הפרשה הזאת, כללית לכולנו, הוא גבוה מאוד. זה הרבה כסף. יתכן שלא הוסקו בשעתו לקחים מספיקים ממפולות של פויכטוונג ואלרן וכו'.

האם פרט לשאלה של ח"כ דרובלס

לגבי משיכות מבנקים אחרים, יש איזו שהיא השפעה על טיב הפקדונות של האזרח הישראלי בבנקים? זאת אומרת, האם עברו כתוצאה מכך מביטוח ערך למטבע - האם חל שינוי כתוצאה מכל המערכת הזאת?

האם אתה יכול לומר לנו שהיום אין

בנקים שלגביהם יש לך דאגות? אולי באמר אחרת, למי הדיווח שלך, בוסף למועצת הבנק וממשלת ישראל לגבי מצב שבו, אם יש דאגות ביתן דיווח?

השאלה האחרונה, כפי שאתה רואה

את הדברים ברגע זה, אם אתה יכול כבר לתת תשובה פחות או יותר - מה היקף הנזקים לבנק ישראל, לעם ישראל כתוצאה מן המפולת? עברו ששה שבועות, אם היום אנחנו חכמים יותר ואתה יכול לומר מילה כלשהי על כך.

א. לבני:

ביום תפיסת הבנק, מה היה סעיף ההלוואות לממשלה, או הסעיף

המקובל - הלוואות לבנק ישראל וכו'? פקדונות בבנק ישראל - מה היה הסכום ביום תפיסת הבנק?

מר מ. זנבר - נגיד בנק ישראל:

שאלתם כל מה שאפשר. אני אלך

לפי סדר השאלות. מבט עסקי על

הבנקים: הפיקוח בוחן את מה שבקרא ביהול תקין של הבנקים. זה הדבר העיקרי שהפיקוח צריך לבחון. כמה אספקטים של ביהול תקין הם בהחלט בגדר של מבט עסקי על פעולות הבנק. אני רק רוצה להבהיר באיזה מובן אני משתמש בביטוי ביהול תקין מבחינת המבט העסקי. זה שונה מהפירוש של היו"ר של הביטוי מבט עסקי. אני מקבל ב-100% מה שאמר היו"ר שלא צריך להתערב עם בנותנים לפלוני הלוואה או לא בנותנים הלוואה. ובכל זאת אני אומר, שאנחנו בוחנים את ביהול הבנק מבחינת ההיבט העסקי גם כן. פירוש הדבר, שאנחנו אומרים שביהול בלתי תקין, לפי החוק, זה אם משהו בותן יותר מתדי הלוואה לגורם אחד. מפני שאז הבנק לוקח על עצמו סיכון עסקי גדול מדי. כיוון שאם לקוח בודד לוקח לעצמו הלוואה גדולה מדי, יש בזה סיכון עסקי לבנק, ואנחנו רוצים למנוע זאת. איך אנחנו יודעים? - לפי הדיווחים שמקבלים מהבנק, ואנחנו מאמינים שהדיווח הוא נכון. שברגע שהוא מתגלה כלא נכון - יש לנו כל הכלים האפשריים לפי החוק הקיים לתפוס את הבנק, מה שעשינו ברגע זה. כלומר, ברגע שמתברר שהמאזן הוא מזוייף - זוהי סיבה מספקת לתפוס את הבנק.

אם במקרה הבנק בותן הלוואות

רבות מדי או גדולות מדי לענף משקי מסויים, באמר, ענף הבנין - ואני בכוונה אומר ענף הבנין, מפני ששם התנודות הרבה יותר חריפות מאשר בחקלאות או בתעשייה - אנחנו חושבים שזה ביהול לא תקין. זה יכול לפגוע ב-'סולוונסי' של הבנק. אני רוצה להבהיר את המונח הלוואות רבות מדי, גדולות מדי - המונח הזה מקבל הגדרה עסקית כשמשוים את זה לחלקן של ההלוואות האלה מסך תיק ההלוואות של הבנק, או אם מייחסים את זה לסך ההון של הבנק. זאת אומרת, יש הגדרות ברורות, וזה בהחלט מבט עסקי.

או כשאנחנו אומרים שהבנק לא יכול להלוות יותר מאחוז מסויים מבכסיו לקבוצה עצמה, לקבוצת הבעלים - אנחנו אומרים שאז יש סכנה גדולה. אנחנו למשל אומרים על הבנקים לעסוק במה שנקרא עסקי סיכון. מה שהבנק הזה עשה, לא באופן ישיר אלא דרך הקבוצה. אסור, למשל, לבנקים לעסוק ברכישת זהב, 'קומודיטיז' בכלל, על חשבונם. מה שקוראים בשפה מקצועית 'גוסטרו'. זה מבט עסקי. ואבי יכול לתת דוגמאות נוספות.

בחוק הבנקאות החדש, הצעת החוק שהכינונו, אנחנו נכנסים לתחום זה הרבה יותר עמוק מאשר עד עכשו. אנחנו בהחלט חושבים שצריך להגביל את אפשרויות הפעולה של הבנקים בתחום הסיכון העסקי, כמה שהם יכולים לקחת על עצמם. ואפשר לעשות את זה רק דרך החוק. אחרי שזה יהיה בחוק, הפיקוח יכול לדרוש דיווחים בהתאם למה שהחוק יאפשר, כדי למנוע הסתכנות בתחום העסקי. כאשר - אבי חוזר על מה שאמרתי בתחילה - אין לזה כל קשר עם עסקות ספציפיות, לגבי התנאים הספציפיים של עסקות, אנחנו לא רוצים להתערב, זה צריך להיות באחריות הבנק. זאת אומרת, אנחנו בהחלט חושבים שיש מקום להתערב במדיניות העיסוק של הבנק, אבל לא בעסקים שלו. אבי חושב שזה הדבר הנכון ביותר מבחינת תפקידי פיקוח של בנק.

כיום, הואיל וכל מטבעות החרץ בעולם כמעט כולם, הם ביידים, יש להם שערים ביידים, שכל יום או כל שעה השער של הלירה הישראלית לעומת המרק הוא שונה, או לעומת השטרלינג; רק לגבי הדולר יש לנו שער קבוע. לגבי כל השאר יש לנו שער בייד. בבנקים בעולם הדבר עוד יותר קשה, כי יש להם שער בייד לגבי כל אחד. במצב כזה אנחנו דורשים - אין לנו סמכות חוקית אבל אנחנו מוציאים הנחיות - יש התערבות הרבה יותר גדולה מאשר בעבר בעסקי מט"ח שלהם. זאת אומרת, כאשר בנק אחד מקבל על עצמו התחייבות לשלם, נגיד, 100 מליון מארק למישהו - שיהיו לו גם נכסים באותה מטבע. בעבר אמרו: יש לי התחייבות במט"ח ב-10 מליון דולר - אבי מכסה את עצמי ב-10 מליון דולר, מפני שהשיקולים היו רק שלא יהיה פיחות בארץ, ושלא יהיו לבנק הפסדים בגלל פיחות של הלירה. עכשו השיקולים הם הדבה יותר מורכבים. בנק חייב לכסות את עצמו לפי ההנחיות שלנו באותה מטבע. אם קבל על עצמו התחייבות במארק - צריך לכסות את עצמו במארק, אם קבל על עצמו התחייבות בדולרים - לכסות את עצמו בדולרים. זה אלף.

בית, גם אם הוא מכסה את עצמו באותה מטבע, יש בעיה של התקופות. אם הוא לוקח על עצמו את הסיכון בהתחייבות או מכסה את עצמו בצד הנכסים. זאת אומרת, אם הוא למשל הפקיד כסף באיזה שהוא בנק בפרנקים שווייצריים לחצי שנה - שלא יכסה את עצמו בפרנקים שווייצריים ע"י זה שהוא לוקח הלוואות לחודש-חדשיים, מפני שבמשך הזמן הזה, בין החדש השני לחדש הששי יכולים להתרחש כל מיני דברים שהופכים את ההסדר הזה על פיו.

זה למעשה מה שקרה עם בנק א"י - בריטניה. אחד הדברים. היו להם נכסים לתקופה ארוכה יותר, והם מימנו זאת ע"י גלגול כספים לזמן קצר. וברגע שלא יכלו לחדש את הגלגול, מסיבה שבכלל לא היתה תלויה בהם - הסיבה היתה בעוצה בהתרחשויות והתפתחויות בעולם - שהתמוטט בנק הרשטאדט בגרמניה - כתוצאה מזה הבנקים הגדולים הפסיקו כמעט, או הגבילו מאוד את ההלוואות שהם נתנו לבנקים קטנים. בדיוק כפי שנשאלתי פה - אין זה משפיע על הפקדה בבנקים קטנים של הציבור הישראלי. הבעיה הזאת קיימת בצורה הרבה יותר מהירה ורגישה בעולם. זאת אומרת, הבנק הגדול לא מוכן להפקיד יותר בבנק הקטן.

בדרך כלל מה היו העסקים הניזן - לאומיים, מה טיבם? - שמגייסים כסף מאנשים שיש להם עודף כסף - והיום יש עודף כסף בקנה מידה עצום ממדינות הנפט - הארצות הללו, השייכים הללו או מי שלא יהיה, משקיעים בבנקים הגדולים בעולם, בעיקר בבנקים אמריקאים. והבנקים הגדולים האלה מה עושים עם הכסף - בד"כ היו נותנים את זה לבנקים קטנים יותר וגם ללווים, אבל לא יכולים לתת רק ללווים, מפני שאז יש סיכון גדול - נתנו חלק לבנקים הקטנים, והבנקים הקטנים העבירו הלאה ללווים. היום הבנקים הגדולים בזהרים, לא רוצים כל כך לתת לבנקים קטנים, בעיקר מאז שקרתה ההתמוטטות הזאת של בנק הרשטאדט, שהוא היה אחד הבנקים המכובדים ביותר בגרמניה, כבנק פרטי, משפחתי; ותק של 100 שנה, מאוד מכובד והתמוטט. ולכן בנק א"י-בריטניה לא הצליח להמשיך לגלגל את הכספים שלו לזמן קצר.

אם כן, אנחנו טרענים, שכל בנק צריך לכסות את עצמו לא רק באותו סוג מטבע חוץ, אלא גם בערך לאותן התקופות. כל זה מבט עסקי שלנו לניהול תקין של בנק. והלק מהדברים שאמרת מכוסים בחוק, חלק מכוסים רק בהבחנות שלנו, שאנחנו רוצים לתת להם גם ביסוס חוקי בהצעת חוק הבנקאות שאנחנו הכיבנו לפני שנה.

החלק השני של אותה השאלה. זה למעשה קשור בשאלה הכללית של מכירה מזל הפיסה. מדוע לא למכור את הבנק כ'גראינג' קונצרן. אני ודעה לומר, שעדיף למכור את הבנק, או עסק כלשהו, כ'גראינג' קונצרן. זה עדיף מפני שאם הוא לא 'גראינג' קונצרן' זה לא כסף ב'גוד וויל'. מה זה 'גוד וויל'? - זה הרשיון, זה אפשר למכור גם אח"כ, אבל זאת הקליבטורה שיש. ואם זה לא 'גוינג' קונצרן', קווה משהו - מושכים פקדונות, אבשים בודחים ואז זה שווה פחות.

אם כן, אין צל של ספק שזה עדיף. אבל לא בכל התנאים. והתנאים קשורים בזה בראש ובראשונה, מה המחיר שקונה מוכן לשלם. זאת אומרת, אם המחיר הוא כזה שהקונה אומר: אני לא אתן לך גרוש בשביל זה - בטח שלא כדאי. אם הקונה אומר: לא רק זה, אלא עוד אתה תשלם לי כדי שאני אקח - בודאי לא כדאי. זאת אומרת, עקרונית זה כדאי. מעשית - זה תלוי מה אומר הקונה. במקרה זה, היה מ"מ בתחילה עם בנק המזרחי, אח"כ עם בנק לאומי, ולאחר מכן עם בנק הפועלים - בנק מזרחי כשותפים. בכל המקרים הקונים בקשו ערבות בלתי מוגבלת. במקרה האחרון של בנק הפועלים-בנק מזרחי זה היה קצת שונה - אמרו בלתי מוגבלת פחות 4 מליון דולר. זאת אומרת, אם ההפסדים יהיו 100 מליון דולר - אנחנו, הקונים, לוקחים על עצמנו 4 מליון דולר, ואתם, הממשלה ובנק ישראל - 96. אם ההפסדים יהיו 200 מליון - אתם תקחו על עצמכם 196, אנחנו 4. אם ההפסד יהיה רק 4 - אנחנו לוקחים על עצמנו את ה-4 מליון דולר, אתם לא תפסידו כלום. זאת אומרת ערבות בלתי מוגבלת.

אנחנו חשבנו, ואני היום חושב פי כמה מאז, שאסור למכור בערבות בלתי מוגבלת עסק למישהו שהודיע כמה שעות לפני כן - הצי יום לפני כן - אני מתכוון בדיוק לזה, שבשעות אחה"צ לפנות ערב של 4 ביולי, יום המישי, הודיע לי מר בן-ציון שהפקדונות ההם בהיקף של 47 מליון דולר בשוויצריה, שהם הפקדונות הרשומים בספרי הבנק כפקדונות חפשיים - הם לגמרי לא חופשיים, אם אפשר להשתמש בהם, והבכס העיקרי במאזן איבנו בכס, אלא בכס על תנאי. זאת אומרת, אם אנחנו מגלים שיש זיוף במאזן - אם אתה מגלה שיש זיוף במאזן, האם אתה היית נותן למישהו ערבות בלתי מוגבלת? למישהו שדווקא אצלו גלית דבר פסול להלוטין?

הקונה פה לא חשוב לגמרי. חשוב רק מה אני מכסה. אני חושב שזה יהיה חוסר אחריות לתת למישהו שגלית רק עכשו, הוא עצמו הרדה, שדברים מסויימים אינם בסדר אצלו. דברים חשובים בסדר גודל עצום. מי היה עושה זאת?

לא כל שכן, שתוך כדי זה מתגלה שיש חברות בחו"ל של המשפחה, שהם קבלו הלווה מהכסף הזה בשוויצריה - מה-47 מליון דולר - לחברה שאיש לא ידע בכלל שהיא קיימת. חברות מסויימות ידענו. אבל חברה עיקרית - חברה בשם 'סוברין' - עליה לא ידענו. אני עכשו מדבר על מה שידעתי אז. היום אנחנו יודעים שיש הסכם נאמנות, זה לא פקדון, זה החלק הגדול ביותר של זה, זה לחצי שנה, בהתם ב-3 בדצמבר, הוא המפקיד הוא הלווקח. אם כן, את זה אני לא ידעתי אז. אבל ידעתי - הרי בקשר לזה הודיע שזה לא חופשי. נאמר התחייבות מוסרית, לא שעבוד פורמלי. אבל בשבילי, בשבילך, בשביל כולנו זה יהיה צריך להיות אור אדום.

זה כל הזמן מתחדש. אלמלא היה משועבד, יכלתי היום למשוך את הכסף. אבל בואו נחזור למה שהיה אז.

יש, אגב, ידיעה אם ה-'סוברין' אינו סטמנט' יוכל לשלם?

היו"ר ש.תמיר:

מר מ. זנבר - נגיד בנק ישראל:
אלה הן הבעיות שמר בז-ציון לא מוכן להגיד עליהן דבר, לא לנו, לא למשטרה, לאף אחד. לא איפה הכספים שלו, לא כמה בכסים יש לו, איזה סוג בכסים

הינ'ר ש. תמיר:
שיהיה ברור. אני קורא פה הסכם נאמנות שבנק א"י-בריטניה מפקיד בבנק 'אוגסמאלר' השרויצי 28.5 מליון דולר ע"מ שהם יוכלו לתת הלוואה ל'סוברין אינווסטמנט - לוכסבורג' ב-9% לשנה, וזאת למשך חצי שנה. כלומר, זה פתוח, עם הודעה מוקדמת של חצי שנה. ואני שאלתי את נגיד הבנקים מה ידוע על הסיכוי ש'סוברין' יחזיר את הכסף הזה -

מר מ. זנבר - נגיד בנק ישראל:
זה מתחדש באופן אוטומטי.

י. מודעי:
סליחה, למה אנחנו צריכים לשמוע על מה שהיה ידוע אז, כשהיום כבר ידוע יותר.

מר מ. זנבר - נגיד בנק ישראל:
אני רוצה לומר, העתונות מלאה בכל מיני דברים, לאו דווקא מדוייקים. למשל, בוועדת כספים אחמול אני נאמתי כשעה. יוצא כאילו אני לא פתחתי את הפה. אם כן, אני חושב שלמקרים כאלה, לאנשים כאלה, הייתי לוקח על עצמי 'ריסק' עצום; מי זה עליך - על משלם המסים הישראלי. אני חושב שזה סיכון גדול מדי. זאת גם היתה הסיבה שכל הקונים גם רצו ערבות בלתי מוגבלת. הם חששו שעל הספרים האלה אי אפשר לסמוך. לולא היו חוששים, היו מוכנים להסתפק בערבות לפי ההפסדים האפשריים כפי שמשקף מהספרים. את האי-אמון הגדול ביותר בהם בתנו הקונים, שדרשו ערבות בלתי מוגבלת, ובצדק. אבל בגלל אותה הסיבה שהם דרשו, אני לא הייתי צריך להסכים. לא כל שכן שיש להם כל כך הרבה חברות בחו"ל הקשורות בענין. ועסקי הבנק בישראל היו בסדר. אבל הבעיות שם היו כל העסקים בחו"ל בהיקף עצום. ואני מדבר עכשיו רק על הבנק הישראלי. הבנק הלוונדוני זה עוד יותר מסובך.

במקרה כזה בהחלט יכול להיות שהבנק בתן ערבות בלתי מוגבלת - בנק א"י-בריטניה לכמה חברות בחו"ל. לאחר הקביעה החברה ההיא בחו"ל תקבל על עצמה התחייבויות שהן מכוסות ע"י הערבות הבלתי-מוגבלת שנתן בנק א"י-בריטניה.

דרך אגב, אני בעצמי הייתי חדשיים נגיד והייתי קשור בהתמוטטות של בנק ופתרון הבעיה - בנק אגודת ישראל. מה עשינו שם - גם שם, בעת שתפסנו את הבנק, זאת אומרת מכרנו אותו כ'גואינג קונצרן'.

ביהלתם אותו זמן מה לפני המכירה? _____:

מר מ. זנבר:
בלילה אחד הבאנו את כל המוכרים מחו"ל, אסרנו עליהם לעזוב את הארץ, והענין במכר אז לבנק לאומי, ואנחנו אז קבלנו על עצמנו אחריות על מה שהיה כתוב במאזן. אבל היה לנו תנאי, שאת החברות הבנות אנחנו לא קונים. זאת אומרת, בנק לאומי אז קנה - הוא לא יכול לקנות את החברות הבנות, וזה נשאר בידי המוכרים. מדוע? - בגלל אותה הסיבה עצמה, שלא יתגלה שבחברות הבנות, שהן בכלל לא בפיקוח של אף אחד, ייווצרו כל מיני ערבויות והפסדים וכו' שהבנק אחראי להן. וזה הוצא מהעיסקה כבר אז, בגלל אותו שיקול. זה מה שעשינו גם פה. אני חושב שזה הדבר היחידי שאפשר היה לעשות.

אין צל של ספק, לא רק מבחינה זו ש'גוינג קונצרן' יותר נוח למכור ולא לתפוס, אלא שמבחינה ציבורית יותר נוח למכור ולא לתפוס. כלומר, אין צל של ספק שיותר נוח לבנק ישראל, לממשלה, לכולם

למכור ולא לתפוס. מפני שאם מוכרים - הענין מסתדר בשקט. אם היו הפסדים - זה יתגלה מתי שהוא, מישהו ישלם. וקשה להניח שאני עד כדי כך טיפש שלא ראיתי דבר כזה, שלי או לבנק ישראל הרבה יותר בוח למכור, ויהיו הפסדים כמה שיהיו - ואח"כ משלמי המסים יכסו. אני חושב שזה יהיה יכול להיות מצדי חוסר אחריות. ולכן אני טענתי כל הזמן, שצריך לתפוס ולא למכור. או למכור בערבות מוגבלת - זה ענין אחר.

הממשלה באמת גהתחלה לא קיבלה את עמדותי, והחליטו להעדיף מכירה. אלא אמרו: אם המכירה לא תסתדר - מיד הוחלט בישיבת הממשלה ב-7 ביולי בערב, למנות ועדת שרים שתהיה לה הסמכות גם להחליט על תפיסה. ואמנם תוך כדי הימים הללו - יומיים - בתגלו עובדות חדשות, שהביאו את שני השרים, שר האוצר ושר המשפטים לדעה שהצטרפו אלי. ואז הם שקלו ב-8.7 בערב, והחליטו שצריך לתפוס, אי אפשר למכור. איזה עובדות בתגלו? - בתגלו עובדות מסוג זה, שאותה רשימת החובות שהם הציגו לנו ב-4 ביולי, שבגללם בקשו את ה-13.5 מליון דולר עזרה ראשונה - צריכים לשלם ב-5 ביולי - 3.5 מליון דולר, לדוגמה. פתאום התברר שלאותו יום, ה-5 ביולי, בתגלה עוד חוב במליון, ו-750 אלף דולר. ובימים הללו בסך הכל בתגלו עוד כמה מליוני דולר חובות. איך זה יכול להיות? ואם זה מתגלה, אולי הרשימה לא מלאה? ואתה נדרש לתת ערבות בלתי מוגבלת.

מישהו עומד בפני פשיטת רגל, ויש לו בעיות קשות, מבקש עזרה, ושוכח שלמחרת היום הוא צריך לשלם לא 3.5 אלא 5.25 - מה היית חושב על זה?

א. לבני:
מהו הסכום של הפקדונות של בנק ישראל בבנק א"י-בריטניה?

מר שטיינברג:
אין לנו כאן המספר המדויק. מה-31 במאי סה"כ פקדונות במטבע מזומן בפקדונות בבנק ישראל היו כ-86 מליון ל"י - מזומן בקופה פקדונות בבנק ישראל. זה כולל את כל הפקדונות, במטבע ישראלי ובמטבע חוץ.

מר מ. זנבר - נגיד בנק ישראל:
בהתאם להוראות הנזילות.

אם התחלתי בזה, אני אמשך לענין התפיסה. זאת אומרת, ההחלטה למכור בערבות בלתי מוגבלת היתה החלטה מאוד מאוד מסוכנת. כל מה שאמרתי לגבי ישראל צריך להעלות בדינוע אם רוצים להתייחס לאנגליה, מפני ששם בכלל לא מכירים את הבנק, דאתה צריך להחליט תוך יום או יומיים אם אתה מקבל על עצמך את הריסק או לא. אין לך שום אפשרות לבדוק בכלל; אף פעם לא היה לך מגע עם הבנק הזה.

בכוון הוא שהמשפחה אמרה שהיא מוכנה לשעבד אם מי שקונה את הבנק הישראלי בלבד - את כל הרכוש שלהם בישראל. ואם מי שקונה את הבנק האנגלי, אם יהיה מישהו כזה - הם מוכנים לשעבד להם את כל הבכסים שלהם באנגליה, שאינם משועבדים. זה בכוון. זה לחזק את הבנק ולהקטין את ההפסד האפשרי. אבל כל הבכסים בישראל משועבדים בלאו הכי, להבטחת החובות של הקבוצה. זאת אומרת, ההפרש הוא בערך 50 מליון לירות - נגיד כך, כל הבכסים הבלתי משועבדים של החברות של הקבוצה שוות כ-100-110 מליון לירות, ויש להם חוב בערך בין 50-70 מליון בגירסאות שונות. אז יש כ-40-50 מליון לירות עודף בכסים. האם זה מצדיק לתת את הערבות הבלתי מוגבלת לגבי ישראל - זה ספק. לא כל שכן, שדעת היועצים המשפטיים היתה - היום עוד יותר ברור כך, מפני שהיום היו כבר כמה משפטים - שאנחנו בוכל לשים יד על הרכוש הזה בלאו הכי, מבלי שהם ישעבדו במיוחד. היום כבר יש פסק דין, שהערבות האישית של אדון וויליאמס - הוא היה ראש המשפחה ובעל העסק, והוא נפטר לפני כ-3 שנים - הערבות האישית שלו עוברת לעזבונו. זאת אומרת, העזבונו ערב - מפני שצוואתו לא בוצעה בינתיים. אז העזבונו הוא הערב בתוקף הערבות האישית של אדון וויליאמס. ואנחנו נתמזינו כאחד המנצעים של צוואתו של מר וויליאמס, שנתן ערבות אישית לכל ההפסדים של הבנק - לאו דווקא עבור החובות של הקבוצה - כל מה שיכול להיות. אני לא יודע בדיוק את הנוסח המשפטי, אבל זה הרבה יותר רחב מהחובות

של הקבוצה. זה גם בשביל הבנות שלו והחתנים שלו אישית, אני חושב. אבל אינני יודע בדיוק. היום אנחנו אחד המבצעים של הצוואה, כאשר עוה"ד שלנו - אמנון גולדנברג - יש לו דעה מכרעת בביצוע הצוואה בניית המשפט, כשהאחרים לביצוע הצוואה זה מר בן-ציון ועו"ד לוי, שהוא נכד של מר וויליאמס, ומר גולדנברג בשמנו, כאשר לו, אם כי הוא יחיד, יש דעה מכרעת. וזה נותן לנו היום סיכויים טובים מאוד בקשר למימוש הבכסים בעולם, כולל אנגליה, עבור הבנק הישראלי. רק לבנק הישראלי אם נרצה. מפני שאנחנו פועלים בשם הבנק הישראלי.

במצב כזה, תוספת השעבודים זו

תוספת קטנה מאוד.

זה לא ברור. למה הבנק הישראלי קודם לבנק האנגלי?

י. מודעי:

מפני שאדון וויליאמס נתן ערבות אישית לבנק הישראלי. הוא נתן

מר מ. זנבר - נגיד בנק ישראל:

ערבות אישית על כל רכושו עבור ההפסדים של הבנק הישראלי. אנחנו פועלים בשם הבנק הישראלי, ונממש את הרכוש שלו שם כדי לכסות את ההפסדים פה. לא את ההפסדים של הבנק האנגלי - של הבנק הישראלי.

הוא אמר גם שאם יהיה קרבה לבנק

הבריטי - הוא יהיה מוכן לשעבד את כל הרכוש לבריטניה. אבל אין זה משועבד היום. אם הדבר יהיה משועבד דרך הצוואה, או דרך הערבות האישית של וויליאמס, הרי התוספת באמירה הזאת - משמעותה הכמותית אינה גדולה. ורק על זה אנחנו מדברים עכשו - מה התוספת.

אם כן, אלה היו השיקולים

העיקריים מדוע לא למכור אלא לתפוס. כאשר יש עוד שיקולים חשובים מאוד: במקרה של מכירה, או קניה או ערבות בלתי מוגבלת, הרי אנחנו צריכים להיות ערבים לכל. אנחנו יכולים להתנות שלא נהיה ערבים לחובות למשפחה - זה בסדר. מפני שזה בלאו הכי ישועבד. אבל במקרה של תפיסה - כל הגישה היא הפוכה בדיוק. הגישה היא שקודם כל אנחנו לא אחראים לשום דבר. אח"כ אנחנו מחליטים: אנחנו נהיה ערבים לחובות א', חובות ב', חובות ג' - למשל לבעלי החוב האלה אנחנו ערבים, ולאחרים אנחנו לא ערבים. זו בדיוק הגישה היום. למעשה זו אחת הסיבות העיקריות לכל הרעש שיש. מפני שאנחנו אמרנו: אנחנו איננו ערבים לחובות לבנקים הישראליים; אנחנו ערבים לחובות לבנקים בחו"ל. ואל הסיבות אני לא אכנס - הסנרתי בפעם שעברה.

עכשו יוצא שאנחנו אומרים: אנחנו

ערבים לצד הזה; איננו ערבים לצד הזה. יכול לנוא מישהו שיושב בצד הזה ולזעוק: אני רוצה שתהיו ערבים גם לזה, והוא יכול להפעיל לחצים עצומים ועתונות אוהדת הקשורה בו - מפני שמדובר על סכומים לא קטנים. מפני שאנחנו לא ערבים. אבל אילו היינו מוכרים, היינו ערבים לא רק לצד אחד, גם לצד אחר. זה עוד הבדל בין הערבות המוגבלת לבלתי מוגבלת.

הדבר הנוסף, למשל, בקשר למשפחה -

במקרה של תפיסה אנחנו הכרזנו על מורטוריום - בסה"כ על 20 יום. לאנשים שלנו היה זמן של 20 יום לבחון האם נושה זה או אחר קשור במשפחה או לא. והיום אנחנו לא משלמים לכל מיני גורמים. יש טענות, יש ויכוחים, הם צריכים להוכיח - למשל, כל מי שהיום יש לו חברה בליכטנשטיין או בלוקסמבורג צריך באמת לעבור בדיקה רצינית מאוד, וצריך להוכיח שהוא איננו קשור במשפחה לפני שאנחנו משתכנעים. במקרה של מכירה - היינו צריכים לשלם לו מיד - לא אנחנו אלא הקונה. מפני ששום בנק לא יכול להרשות לעצמו שמישהו בא ומביא תעודה שחייבים לו - שלא לשלם. היום אנחנו יכולים לומר לא, בעוד שבמקרה השני היינו צריכים מראש לומר כן. ואחרי ששלמת - שום דבר לא יעזור.

אם כן, הפרש זה של 20 יום הוא

שווה הרבה כסף. אלה היו השיקולים מדוע לא למכור את זה בערבות בלתי מוגבלת,

אלא לתפוס את הנבק, או לנסות למכור בערבות מוגבלת - אבל לא היה מי שיקנה. גם לאחר התפיסה ניסו למכור זאת בערבות מוגבלת. הצענו זאת לנבקים הישראליים הגדולים - הם לא היו מוכנים לקנות בערבות מוגבלת. עשינו זאת גם לפי המלצת ועדת הכספים. וגם היום יש דיונים למכור זאת בערבות מוגבלת. כאשר אמרנו שאנחנו מוכנים לתת ערבות מוגבלת עד 25 מליון דולר. לשני הנבקים - לא רק הנבק הישראלי. 25 מליון דולר - מפני שבנית המשפט, לפני הפירוק, הופיע אדון מירון והודיע שיש לו קונה, והקונה יבוא אלי. אני לא אספר את כל הסיפור; נציג הקנוצה שאמרו שהיא הקונה הלא-אצלי - זה עמוס מזור - והודיע לי שעו"ד מירון היה אצל מר טיבור רוזנבאום בז'נבה, והציע לו שרוזנבאום יארגן איזה קונטרציום ברשות איזה בנק גרמני גדול, שאדון רוזנבאום קשור בו. והוא אמר לאדון רוזנבאום שההפסד האפשרי הוא בין 6 מליון דולר ל-25 דולר בשני הנבקים, מפני שהקונים בחו"ל מעוניינים יותר בבנק הלוודוני. לכן נתנו את המכסיונים שהצהיר עליו מר מירון. אני מבקש לשים לב לזה, מפני שאני רואה בעתוונים שעכשו הדרישה היא להגדיל את הערבות.

עכשו מה שמוכרים, יש לי הרושם, זה הערבות. בשעה שאנחנו ביתן את הערבות רק לאחר שהמשפחה תכניס את כל רכושה בכל מקום שהוא. והמשפחה אומרת: כן, אנחנו בעשה. אבל, כך אמר לי הנציג הקנדי, שנאמר לו, שתצא מן ההנחה שבחברות הוודוניות זכו' אין כלום. ותנהל את המו"מ כך. אנחנו לא נוכל לקבל את זאת. מפני שאז יוצא, שכל מה שנמצא בחברות האירופאיות בידי המשפחה. ואז באמת יש הפסד ברור, מפני שאז הנכס יהיה הערבות שלנו. וזה עוד צריך לשלם. אני לא חושב שזה יהיה אחראי.

זה בקשר לתפיסה - מכירה. ואנחנו עד היום מוכנים למכור בערבות מוגבלת, מפני שאז אנחנו יודעים איפה אנחנו עומדים.

אני אעבור להערכה הכספית - זה

הנושא הקרוב ביותר אליכם.

היו"ר ש. תמיר: יש היום תקלה כפולה, ואני אאלץ להעדר גם ב-30 הדקות הקרובות.

אני אבקש את ח"כ מודעי לשבת במקומי. אבל ברשותך אני אנצל את הדקה הזאת לסיכום ביניים קטן בנושא אחר. חברי הועדה, בשבוע הבא אני לא אנהל את ישיבות הועדה ובקשתי את ח"כ מודעי גם אז למלא את מקומי. זה יהיה השבוע האחרון של פעולת הועדה במושב הזה. ובכך יסתיים חלקי לכהן כיו"ר הועדה לשנה זו, וח"כ יגאל הורוביץ ימלא את מקומי במושב הבא, בשלישי אני שוב מיועד לחזור לתפקיד, וברביעי שוב הוא. יש לנו רוטציה. לסיכום ביניים, מכיון שברגע זה זה סיום המושב לדידי, אני רוצה לסכם לדקה את הפעולה המשותפת שלנו.

אנחנו השתדלנו להקיף הרבה מאוד

נושאים, לעתים בהכרח על חשבון יכולת ההתעמקות בהם. והדבר היה אפשרי אך ורק בגלל שיתוף הפעולה ההוגן מאוד בין החברים לסיעותיהם השונות וגווניהם השונים; בגלל ההסדר שקבענו, שאני חושב שהוכיח את עצמו של ועדות משנה בנושאים מיוחדים, שהיו רבות מאוד אבל גם פוריות ויעילות, פעלו בתחומי זמן מוגדרים; בגלל העזרה היעילה, כרגיל, של מזכיר הועדה, מר פלקסר, ושל היועץ הכלכלי שלנו, מר דוד לב. ואני גם רוצה להביע תודה מיוחדת לח"כ מודעי, שבלחץ של העומס שכולנו בתוכם בו, וגם אני כחבר ועדה נוספת - מלא את מקומי מספר פעמים, והקל בכך על הפעולה השוטפת והבלתי מופרעת של הועדה. אני מודה מעל הכל לחברים ולנציגי הרשויות שנאו אתנו במגע. ואני מקווה לשיתוף פעולה פורה גם בעתיד. ומאחל שח"כ הורוביץ, שאיננו פה עכשו, שבהמשך התפקיד יעשה חיל בכהנו כיו"ר הועדה. ואני מתנצל, מר זנבר, שאני עוזב.

אם כן לגבי ההפסדים האפשריים.

מר מ. זנבר - נגיד בנק ישראל:

אנחנו היום במצב כזה, שיכולנו

לתת לממשלה איזה הערכה של ההפסדים האפשריים במקרה של ערבות מוגבלת, כפי שהמצב היום, בהנחות שונות. אני רוצה להגיד, שההפסד האמיתי יתגלה, אני חושב, רק כעבור שנה - שנתיים, לא לפני זה. יכול להיות שיותר, זה תלוי כמה זמן

יימשכו משפטים. זה עסק מסובך. אין ספק שהויכוח על ה-47 מליון דולר ועל עוד 20 מליון דולר וכו' - אנשים יילחמו על זה ב-10 צפוניים. וזה ענין של הכרעות משפטיות בארץ ובעולם. זה יקח זמן רב. אני אתן עכשו מספרים מסויימים, שהם מבוססים על הנחות מסויימות לגבי תוצאות של משפטים מסויימים שעוד לא התחילו, שאני בטוח שזה יהיה תוצאה של התמודדות משפטית. יכול להיות שלא, אבל אני חושב כך. אבל בבקשה לשים לב לבעיות העיקריות.

אם כן, השאלה הראשונה היא באיזו

מידה אנחנו נוכל לשים יד, אם בכלל ובאיזו מידה, על הפקדונות בשוויץ, אשר לפי ספרי הבנק היו פקדונות - לפי ספרי הבנקים שם לא פקדונות אלא נכסים קשורים בצורה זו או אחרת. אם לא נוכל לשים יד על אף גרוש אחד מהפקדונות הללו, וגם לא נוכל לשים יד על אף גרוש אחד מהנכסים של הקבוצות האירופאיות - של החברות של הקבוצה באירופה - אני מתכוון לחברות בלוכסמבורג, בליכטנשטיין, בשוויץ - ההפסד המכסימלי באמד כעת, בשבילנו ב-185 מליון לירות. אם במקרה לא נשים יד על הפקדונות הללו, אבל בממש את הנכסים של אחת החברות הגדולות, שהיה להן עסקי מסחר אתם - בשם זנבר - לחברות מסוג זה, משפחתיות - אבל לא כל החברות האלה, אלא אלה שיש לנו קשר משפטי ישיר אתן - למשל, אותו 'סוברין' שאמרתי, אין לזה כל קשר ישיר, זה רק הבנק השוויצרי קשור בחברה ההיא. אבל יש חברות, נגיד אי. בי. טי. שיש לה גם נכסים בארץ, ויש איזו נקודת אחיזה לבוא ולפעול בגד החברה ההיא. אבל לאותן החברות המשפחתיות שיש לנו איזו עילה משפטית לתבוע מהן רכוש - אם נשים יד על הרכוש שלהן, שבאמד בכ-100 מליון לירות ההפסד יהיה רק 106.

אם אתם שמים לב: אם אני אומר

185 ו-106 לאחר ששמים יד על 100 מליון - איך זה יכול להיות? זה יכול להיות, מפני שאם אנחנו נשים יד על רכוש כלשהו זה לא יהיה של בנק ישראל, זה יהיה רווח של כל הנושים. אבל אנחנו בתוקף הערבות שנותנים היום למפקידים הישראליים, לבנקים בעולם - אנחנו נכנסים לבעליהם, ואנחנו הופכים להיות נושים, ונקבל חלק מאותו הסכום של 100 מליון - לכן ה-100 הופך להיות פה ל-79,76,75. אז ההפסד יהיה 106.

אם נשים יד על הפקדונות בשוויץ

ועל אף גרוש אחד לא מהחברות האירופאיות, ההפסד יהיה 23 מליון ל"י בלבד. אם נשים יד גם על הפקדונות בבנקים בשוויצריה וגם על הנכסים - בכלל יהיה עודף ולא מינוס. העודף הזה אז יקל על הבנק בלונדון.

עכשו, ברור שזה לא יהיה בדיוק

שחור ולבן. אנחנו נגישה הזאת משאירים את אנגליה בחוץ. כלומר, יוצאים מן ההנחה הבסיסית שאנחנו לא נוגעים באנגליה. זו לא רק הנחה; כך אנחנו נוהגים היום. אני הודעתי ל'בנק ארץ אינגלנד' שאנחנו - אני לא יכול ע"ס הבתובים שקבלתי על ניהול הבנק ועל המצב הכספי, במה הם עסקו - שאינני יכול להמליץ לממשלת ישראל לקבל על עצמה אחריות כלשהי לגבי הבנק. וזהו המצב היום. אבל מכל החשבונות האלה אנחנו גם לא אמרנו שנשים יד על הנכסים שם. זה לא אומר שאנחנו לא נפעל להשיג את הנכסים שם; להפך.

לכן ההערכה הסופית האישית שלי

היא שההפסדים הם בעשרות ולא במאות מליונים. מכסימום 100 - כך אמרתי בממשלה. ההערכה האישית שלי, הפרטית, שהיא יכולה להיות טובה כמו של כל אחד אחר - מפני שזה תלוי בהערכת הסיכויים של המשפטים השונים. אני מתבסס על הערכות של המשפטים. איך נוהגים המשפטים - הם אומרים לך, לפני שאתה עושה צעד משפטי כלשהו, ואתה שוכר אותו לענין - יש לך סיכויים סבירים. לאחר מכן, הסיכויים פחות סבירים.

אם אני אומר שזה עשרות מליונים,

אני יוצא מן ההנחה שחלק מן הפקדונות לא נוכל לממש בשוויצריה. אבל אם לא נממש שום דבר בשוויצריה, אני רואה סבירות גבוהה שבעזרת הבנקים השוויצריים, שיש להם קשר ישיר עם החברות האירופאיות נוכל לשים יד על חלק ניכר מהרכוש של החברות בחו"ל. ואז כבר, אתם רואים פה, ה-100 מליון די סביר. וזה מבלי שהשתמשנו בצוואה. הצוואה גם כן צריכה לתת משהו, או הרבה.

ד"ר כ"ן, כך אנחנו מעריכים את

ההפסדים במסגרת של התפיסה.

האם יש הערכה על השלוחה האנגלית,
כמה בערך - הסכום?

מ. דרובלס:

מר מ. זנבר - נגיד בנק ישראל:
אני לא רוצה לדבר. אני גם לא יודע. המצב באנגליה מסובך מאוד. מפני שהיום בתגלו דברים, בימים אלה, - אני אענה לשאלה המקורית שלך, וזה יתקשר אתה שאלת - אם היו ספקות ב-69 גם לבנק בישראל, מדוע לא נעשו צעדים. אני רוצה לומר - שהיו ספקות. אני נגיד הבנק מ-1 לנובמבר 71 - אז אני אגיד דברים בשם אומרם; אבל מה שאומר, אני בטוח שזה אמנם כך. אם כן, בזמנו היו ספקות לגבי הבנק, היציבות של הבנק, מפני שהבנק נתן יותר מדי הלוואות למשפחה - לחברות הישראליות בבעלות המשפחה. אז מר הורביץ השיג כמה דברים: התחייבות של הבנק להפחית את ההלוואות למפעלים הקשורים או לחברות הקשורות במשפחה בארץ. בית, להגדיל את ההון העצמי של הבנק, ז"א להזרים כסף. גימל, לתת ערבות - הצרבות האישית של מר וויליאמס, השעבוד של 49% של הבכסים באנגליה - גם הם משועבדים להבטחת החובות של המשפחה והחברות שלה לבנק. זאת אומרת, מר הורביץ השיג אז דברים חשובים. וכל זה ברצע. חל שיפור עצום. והבנק הישראלי נעסקיו הישראליים בהחלט התנהג סביר עד היום הזה.

היו הסתכנויות ב-74 לגבי חברות החיצוניות של הקבוצה גם בבנק הישראלי. אבל רק בשנה האחרונה, בעיקר בחצי השנה האחרונה. אבל מה בתגלה כעת - שאת העסקים הללו שאסרו עליהם לעשות בארץ, העבירו לאנגליה. אנחנו לא ידענו על זה, זה גם לא בטיפולנו. והיום, לפי המאזן הבריטי - מה שבתגלה לאחד שרואה החשבון שלנו בדק את המצב שם - רואה חשבון בריטי שמונה יחד עם הבנק אוף אינגלנד או בהמלצתו - מתברר ששם רוב ההלוואות הן לקבוצת וויליאמס.

בעני הבנק הישראלי נתן די הרבה הלוואות לקבוצת וויליאמס. היום שלישי מההלוואות של הבנק, מכלל תיק ההלוואות - זה קבוצת וויליאמס - בישראל. ושם כ-60% מכלל המאזן. זאת אומרת, את כל הפעולות ביצעו שם.

מתיק ההלוואות זה הרבה יותר גבוה -
זה מגיע ל-80 עד 90 אחוז.

מר שטיינברג:

מר מ. זנבר - נגיד בנק ישראל:
דרך אגב, זוהי הטענה של בנק אוף אינגלנד, שאנחנו לא מקבילים אותה - שם אין פיקוח; שם בונים על ההגיינות של מנהלי הבנקים, מפני שבאנגליה אם הנגיד אומר דבר כזה ולא עושים - מישהו עושה, ואח"כ הנגיד רק מביא לידיעת הציבור שהבנק אבוד. אחוז אחד מהדברים שאומרים כאן הנגיד ובנק ישראל, שם איש לא יעז לעשות. זה לא לפי כללי המשחק. אצלנו כללי המשחק הם כאלה, שמי שנתפקיד ציבורי - עליו מותר להגיד הכל. והוא צריך להתגונן עם ידיים קשורות, ודבריו לא מתפרסמים ומצונזרים - אבל כל מה שאומרים עליו - זה כותרת ראשית. ובאנגליה ובמדינות אחרות ודאי זה לא כך. אתמול אמרתי בוועדת הכספים - שהקטיגור לא שופט במקרה שלי.

אם כן, באנגליה העבירו את כל הפעולות של הבנק כמימון של המשפחה. ובנק אוף אינגלנד אומר, למעשה, אנחנו רואים את הבנק האנגלי שגיוס כספים בעולם בשביל הבנק הישראלי, כדי שהבנק הישראלי יוכל לתת הלוואה למשפחה. שכך רשום בספרים של הבנק הבריטי. בספרים של הבנק הישראלי זה לא רשום. בספרים של הבנק הישראלי זה לא מופיע, מפני שזה יוצא כאילו הבנק בישראל רק היה ציבור, דרכו העבירו את ההלוואות של הבנק הבריטי לקבוצה.

בשאלו בבריטניה; היו רושמים שהיו זותנים הלואות בבנק הבריטי לקבוצה; הבנק הבריטי אולי היה אומר משהו, היה שואל שאלות - אבל שם כתבו שבתנו את ההלוואה לבנק הישראלי. הבנק הישראלי לא קיבל את ההלוואות. הבנק הישראלי אומר: אני הייתי רק צינור לתת לשם. כלומר, המצב המשפטי בשני הבנקים הוא שונה. הבנק הבריטי אומר: אני זהגתי כך, מפני שיש לי ערבות של 29 מליון שטרלינג מהבנק הישראלי עבור החובות של הקבוצה לבנק האנגלי. הבנק הישראלי טוען: חס וחלילה, זה לא נכון; אנחנו לא בתנו שום ערבות. הבנק הבריטי אומר שיש ערבות בידו על 300 מליון לירות. הבנק הישראלי אומר: אני לא נתתי ערבות.

איך זה יכול להיות? התשובה היא

שבידי הבנק הבריטי יש כתב ערבות חתום ע"י אדון בן-ציון, ועל ידו בלבד - חתימה אחת. לפי חוקי ישראל חתימה אחת איננה מחייבת את הבנק. הבריטים אומרים: דבר כזה לא יעשה, שיש חתימה ולא רוצים לכבד אותה. לא כל שכן שהיו"ר של הבנק הישראלי, מר לבדי הוא גם יו"ר הבנק הבריטי, והוא ראש המשפחה - הוא יכול היה להוסיף את החתימה שלו מתי שהוא רוצה. אומר בן-ציון: אבל עובדה שלא הוסיף. לו היה מוסיף את החתימה, אז הבנק הישראלי היה עובר עבירה חמורה על חוקי מט"ח של ישראל, מפני שאסור לתת ערבות מבלי לקבל אישור האוצר.

על כל פנים אנחנו היום טוענים

בדיוק את הטענות של בן-ציון. אנחנו טוענים שהערבות איננה בתוקף. מפני שאיננו רוצים לקבל על עצמנו את האחריות הזאת. בהקשר האזרחי. למטרה יש דעות שונות שבדקים האם גם בצורה כזאת החתימה האחת מבחינה פלילית היתה בגדר החוקי הפיקוח או לא.

אם כן, הבנק הבריטי זה מסובך

לחלוטין, ועדיף לא לנגוע בזה, ואיננו רוצים לנגוע.

עכשו, כשח"כ דרובלס אמר שהמדינה

היתה צריכה לתת איזו ערבות קטנה - זו לא איזו ערבות קטנה; זאת היא ערבות כבירה.

השפעה על בנקים קטנים - לא היתה.

לנו לא ידוע שהציבור הישראלי בגלל זה החליט לא להפקיד בבנקים קטנים, להוציא כסף מבנקים קטנים. אני גם השתדלתי לתת כמה הצעות חיוביות למען הבנקים הקטנים והבינוניים כדי לשמור על היציבות שלהם. ולא קרה שום דבר, למעשה. ז"א, שום דבר חשוב לי לא ידוע. גם לגבי השאלה אם חל שינוי בסוג ככס פיננסי אחד לשני - אם המירו פקדונות לניירות ערך וכו' - לא ידוע שום דבר שראוי לציון.

לגבי השאלה, האם ניתן היה למנוע

את ההתמוטטות ע"י פיקוח טוב יותר. אני בדעה הברורה, שאי אפשר לפקח על דברים מסוג זה. רואה החשבון שחתם על המאזן, הרי הוא החוליה הראשונה בשרשרת הזאת של אנשים שהוטעו, רומו. הוא חתם על המאזן - אם חתם שלא בתום לב - הוא מאבד את הרשיון שלו, הוא אבוד. הוא חתם מפני שקבל הצהרות ואישורים, ואנחנו הולכים אחריו - את זה אי אפשר היה לדעת. דבר אחר, באותו חלק שאני הסברתי בראשית הישיבה על ביהול תקין של הבנק - למי זותנים הלואות וכמה הלואות זותנים לגוף מסויים, למשפחה - אנחנו עלינו על מספר דברים שלא היו נראים לנו, דברים שהתחילו להיות חשודים ב-74. היום אני יודע למה - מפני שהבנק האנגלי כבר נתן 80% מההלוואות למשפה, ואי אפשר כבר היה לתת יותר; אז הבנק הישראלי התחיל גם כן לתת. על זה אנחנו עלינו מיד, והיה פיקוח צמוד מצדנו, והיה לחץ. והוא כבר היה בתהליך לתפיסה, הייתי אומר. ב-74. הוא קיבל מכתב ראשון מהמפקח ב-10 ביוני. התשובה לא סיפקה אותנו. ב-3 ביולי - יום-יומיים לפני ההתמוטטות הוא קיבל מכתב אזהרה חמור, שאם הוא לא יעשה תוך 14 יום דברים אלה ואלה - ייבקטו נגדו צעדים. בניח שלא היה עושה, ויש להניח שלא היה עושה, מפני שכתובה למכתב הזה הוא בא ואמר: אתה רוצה שאני אעשה אלה ואלה, אני אפילו לא יכול לקיים את עצמי.

לפני המכתב, ב-2 ביולי הוא הוזמן

אל ד"ר חת, ואז הוא אמר שאין לו שום בעיות עם בזילות. ב-3 ביולי קיבל מכתב לא בענין מטבע החוץ, אלא בעניינים שהם בגדר הביהול התקין. ב-4 ביולי אמר, אחרי שראה שזה בלאו הכי כבר רע בגלל אי ביהול תקין - בכלל אין לי בזילות ואני עומד להתמוטט. אבל בניח שלא היה קורה; היה יכול להמשיך לגלגל - אני מתאר לי

שבתום 14 יום לא היה מתקן את דבריו; אנחנו היינו בותנים לו עוד אזהרה ועוד מספר ימים, ובערך היה לוקה חדשים - שלשה חדשים עד שממילא היה מגיע לתפיסה, למכירה בכוח וכו'.

דרך אגב, אני אמרתי להם בשלב קודם, שהיה עדיף לו היו מוכרים את הבנק. אני גם אמרתי להם בשלב קודם, שהיה עדיף לו היה מתפטר.

בענין הפיזיים לעובדים - זה לא דבר של מה בכך. מה שרוצים היום - אני לא יודע מי מציע את החוק, את התיקון - הם אומרים, שזכויות העובדים בגין פיזיים תהיינה זכות ראשונה בעת פירוק.

זה ועדת העבודה של הכנסת - ח"כ שחל.

_____:

מר מ. זנבר - נגיד בנק ישראל:
זאת אמרתי, בעת פירוק זכויות עובדים הם בדו"גה שווה, נגיד, לחובות למסים. טוענים הבנקים, ואני חושב בצדק רב, שאנחנו שבזמנו נתנו הלוואה לפלוני אלמוני - אנחנו חשבנו שהערוכה שאנחנו בותנים היא מובטחת, מפני שנתנו עבור שעבוד ראשון. עכשיו התברר שהשעבוד הראשון הוא שעבוד שני. ואז, אם השעבוד שני, ההלוואה שלנו הופכת להיות בלתי מובטחת. זה בקנה מידה גדול מאוד.

זאת אמרתי, פה מדובר על תיקון לטרואקטיבי של כל היחסים העיסקיים בין בנק ללקוחות שלו.

מ. לבנדראון:
היתה עוד שאלה אחת, אם היו עוד גורמים אחרים שפעלו או לא,

בחישובים של הפעולות האלה.

מר מ. זנבר - נגיד בנק ישראל:
היה פס"ד בבית המשפט העליון נגד מר בן-ציון ונגד הבנק, אבל בעיקר נגד בן-ציון באוקטובר 72. ושם אמר בית המשפט העליון שהוא לא ראוי להיות מנהל בגלל סיבות מספר. אחרי זה, אני הייתי צריך לבקוט צעדים, וקראתי לכל הקבוצה הזאת ואמרתי שאני חושב שעדיף שהוא יתפטר; עדיף אולי גם שיתחיל לחשוב על מכירה. אחרת אני אאלץ לבקוט בצעדים. ואם אני נוקט צעדים, אז הבנק כבר שווה פחות. זה אמרתי כבר קודם, שמספיק שאני רק אגיד שאני חושב במישהו - והבנק כבר שווה פחות.

הוא לא רצה להתפטר ולא רצה למכור את הבנק. אני פניתי לשר המשפטים דאז, ושאלתי האם אני יכול לפטר אותו. לפי החוק הקיים אני לא יכול לפטר אותו. לפי הצעת החוק שאנחנו הכנו - כן. אני יכול איפוא רק להשעות אותו ל-3 חדשים. לא היה טעם בכך, מפני שאז הוא בשאר מנהל, ורק גורמים בזק לבנק. הם גם טענו, בעיקר עו"ד מירון, שכל הפסק הזה של בית המשפט העליון, מבוסס על טעות ולא נכון. אמרתי: זה לא עסקי. אבל הם טענו, שנקשר לענין הזה שאני רוצה לבקוט נגדם צעדים בגין זה - אני צריך לשמוע את כל הטעון מחדש.

אני פניתי ליועץ המשפטי של הממשלה ושאלתי מה לעשות. הוא ענה לי בכתב, שרצוי שאני אחפש נימוקים נוספים למה שיש לבית המשפט, חדשים. ואמנם כך עשינו, לכן היה פיקוח צמוד בשנה האחרונה, כשבאמצע היתה מלחמה שלקחה מאיתנו מספר חדשים. כעת, אם במצב כזה אני צריך לבוא ולהחליט לתפוס את הבנק - אין לי שום דרך אחרת לפי החוק הקיים - אזהרה - הזהרתי, לומר לו להתפטר - אמרתי, אמרתי שימכרו - לא רוצים. אז יש לי רק אפשרות לתפוס את הבנק. לשנור את הכללים. אז אני תופס את הבנק - ואני צריך לראות את האוירה הציבורית והגורמים הציבוריים שיתערבו, כאשר אין לי הוכחה חדשה ואקטואלית, אלא רק מה שאמר בית המשפט, וזה דבר שקרה לפני מספר שנים - רק פסק הדין היה ב-72.

ובכן, אני הייתי צריך להעריך את הגורמים הפוליטיים והציבוריים השונים הקשורים בזה, ואני הגעתי למסקנה שכדאי לעשות פיקוח צמוד, לגלות דברים חדשים, וברגע שיהיו דברים כאלה - לפעול בעוצמה. וזה מה שנסיבו לעשות. אני לא יכול להגיד ששקלתי קשרים שלהם עם גופים אלה ואחרים. אבל אני גם לא יכול להגיד שמישהו כפה עלי: אל תעשה שום דבר.

מ"מ הי"ר - י. מודעי:

לא בותר לי אלא להודות לנגיד הבנק. אנחנו יודעים מה עובר עליו בימים אלה. נדמה לי שאנחנו צריכים לאחל לו, ואולי לנו קודם, שהוא יצליח להצידם עד כמה שאפשר את הפסדי הבנק, ואולי זאת תהיה ההוכחה גם לדרך שבחרתם בה, וגם למאמצים - להצלחת המאמצים שתשקיעו - וזה יותר טוב מכל הכתבות בעתונות.

שעת סיום: 11.00